

NEO RAUCH, CZYLI MIT MALARZA?

Propozycje zajęć z wykorzystaniem filmów edukacyjnych o sztuce współczesnej zrealizowanych w ramach projektu **zachęta tv**. Materiał zaproponowany w konspektach lekcji może być dowolnie modyfikowany przez nauczyciela w czasie jednej lub paru lekcji.

Projekcja może stanowić uzupełnienie wielu tematów lekcyjnych w nauczaniu przedmiotów humanistycznych. Poniżej zaproponowane zostały dwie przykładowe lekcje.

Cele główne:

- zapoznanie uczniów z ważnymi artystami, nurtami i tendencjami sztuki współczesnej
- zachęcenie do indywidualnej analizy i interpretacji dzieła sztuki
- powtórzenie i przypomnienie uczniom ważnych terminów z zakresu wiedzy o kulturze.

Metody pracy:

miniwykład, metody aktywizujące (praca indywidualna oraz praca w grupach).

Materiały:

duże arkusze białego papieru, markery/flamastry (lekcja 1); projektor lub wydruk analizowanego obrazu Neo Raucha dla każdego ucznia (lekcja 2).

Bibliografia:

Neo Rauch. Begleiter. Mit realizmu, red. J. Kiliszek, kat. wyst., Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2011
 słowniki pojęć plastycznych (np. *Słownik terminologiczny sztuk pięknych. Wydanie nowe*, Warszawa 1997; *Słownik sztuki XX wieku*, Warszawa 1998; M. Giżycki, *Słownik kierunków, ruchów i kluczowych pojęć sztuki drugiej połowy XX wieku*, Gdańsk 2002
 J. Chrzanowska-Pieńkos, A. Pieńkos, *Leksykon sztuki polskiej XX wieku. Sztuki plastyczne*, Poznań 1996)
Encyklopedia powszechna
Sztuka świata, t. 10, opr. P. Trzeciak, W. Włodarczyk, J. Mrozek, Warszawa 2001.

LEKCJA 1

„REALIZMY” W SZTUCE

(film może towarzyszyć zajęciom z wiedzy o kulturze na temat sztuki drugiej połowy XIX i XX wieku zgodnie z podstawą programową dla szkół ponadgimnazjalnych; materiał ten może zostać przekazany podczas jednej godziny lekcyjnej).

1.
Podczas prezentacji filmu uczniowie są proszeni o wynotowanie kierunków, nurtów, tendencji w sztuce, do których odwołuje się artysta. Po obejrzeniu wymieniają je: realizm (niemiecki), surrealizm, socrealizm, pop art.
2.
Uczniowie w kilkuosobowych grupach przygotowują oś czasu, na której zaznaczają wypisane wcześniej terminy, na końcu umieszczając twórczość Neo Raucha. Oś może stanowić pomoc naukową wykorzystywaną na kolejnych zajęciach — ułatwi uczniom umiejscowienie zjawisk kulturowych w czasie i zrozumienie powiązań oraz wpływów.
3.
Każdej z grup przydzielony zostaje jeden termin. Uczniowie, wykorzystując posiadaną wiedzę lub środki dydaktyczne (podręcznik, słownik, encyklopedię), przygotowują krótki opis-definicję, podają podstawowe cechy oraz przykładowe dzieła lub nazwiska charakterystyczne dla danego nurtu, np.:

Surrealizm — kierunek występujących w sztukach plastycznych, literaturze, teatrze, filmie, powstały w latach dwudziestych XX wieku. Autorem terminu był Guillaume Apollinaire, głównym teoretykiem nurtu — André Breton. Surrealiści interesowali się zagadnieniami związanymi ze snem, halucynacjami, podświadomością, automatyzmem, hipnozą i innymi zjawiskami

irracjonalnymi; wielki wpływ na ich działalność miała rozwijająca się wówczas psychoanaliza. Charakterystycznymi elementami był absurd, nonsens, spontaniczność, wiara w niepohamowaną wyobraźnię. Powstawało wiele manifestów, odczytów, wykładów. Surrealizm miał istotny wpływ na kształtowanie się sztuki współczesnej. Najbardziej znani artyści: Salvador Dali, René Magritte, Max Ernst, Hans Arp, Yves Tanguy.

Dla szerszego omówienia kierunków i ukazania ich obecności w różnych dziedzinach można zaprezentować uczniom przykłady filmowe:

Surrealizm — film *Pies andaluzyjski* z 1928 roku, współtworzony przez Luisa Buñuela i Salvadora Dalego.

Realizm — bardzo ciekawym nurtem w historii kina jest włoski neorealizm, a jednym ze sztandarowych jego przykładów film *Złodzieje rowerów* z 1948 roku w reżyserii Vittorio De Siki.

Socrealizm — pierwszym polskim filmem socrealistycznym były *Jasne łany* z 1947 w reżyserii Eugeniusza Cękalskiego. W 2002 roku Andrzej Sapija nakręcił film dokumentalny *Podaj cegłę, czyli polski socrealizm*.

4. Grupy przedstawiają swoje definicje i wpisują je na os czasu tak, aby każdy zapoznał się ze wszystkimi opisami.

LEKCJA 2

ANALIZA DZIEŁA SZTUKI

(film może towarzyszyć zajęciom z wiedzy o kulturze lub historii sztuki, szczególnie polecane przy przygotowaniach do matury; proponowany czas zajęć — dwie godziny lekcyjne).

Lekcję z prezentowanym filmem można wykorzystać do wprowadzenia lub powtórzenia zagadnienia analizy dzieła, zarówno analizy formalnej, jak i ikonograficznej. Z jednej strony, obrazy Neo Raucha stanowią rozbudowane kompozycje (nawiązują do tradycyjnego malarstwa), dzięki czemu ich analiza formalna nie odbiega od tej przygotowywanej np. do matury z historii sztuki, z drugiej — są to dzieła nowoczesne, interesujące z punktu widzenia analizy ich treści.

1. **Proponowany obraz do analizy:** Neo Rauch, *Waldbahn*, 2002, olej, płótno, 210 x 300 cm, kolekcja prywatna (<http://www.standpointmag.co.uk/drawing-board-october-09-neo-rauch>, dostęp 14.06.2011).

2. **Analiza formalna:** W załączeniu do niniejszego konspektu znajduje się uniwersalna tabela — wzór do wykonania analizy. Uczniowie w kilkusobowych grupach podejmują próbę jej przeprowadzenia. Określają jego kompozycję, zastosowaną kolorystykę, sposób oddania przestrzeni, zastosowane środki ekspresji itp.

3. **Interpretacja obrazu:** W prezentowanym filmie pojawia się bardzo ważne zdanie, że dzięki różnorodności stosowanych środków i interpretacji, które wpływają na Neo Raucha, każdy znajdzie w obrazach coś dla siebie, co mu się spodoba. Niniejsza lekcja może stanowić próbę ośmielenia uczniów do własnej interpretacji dzieł sztuki współczesnej. Po wysłuchaniu zarejestrowanych na filmie swobodnych wypowiedzi narratorów na temat obrazów Raucha uczniowie mogą sami spróbować „rozgrzyźć” obraz *Waldbahn*. Są proszeni o zwrócenie uwagi na inspiracje i odwołania, wykorzystując jak najwięcej informacji zawartych w filmie, doszukują się elementów realistycznych i fantastycznych, określają ogólny nastrój dzieła, a także starają się przywołać jak najwięcej skojarzeń. Na koniec indywidualnie lub w parach spisują swoje wnioski. W celu ośmielenia uczniów można potraktować tę część zajęć jako rodzaj zabawy, wykorzystując metodę burzy mózgów, pomagającą w odnalezieniu jak największej liczby elementów na obrazie.

4. **Praca domowa/dodatkowa:** Uczniowie w krótkim tekście dopowiadają historię do analizowanego na lekcji obrazu, w odniesieniu do słów Raucha: „Zależy mi na tym, aby uchwycić wydarzenie na sekundę przed możliwym ekscesem” [cyt. za: J. Kiliszek, *Mit realizmu*, w: *Neo Rauch. Begleiter. Mit realizmu*, red. J. Kiliszek, kat. wyst., Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 2011]. Teksty mogą być jak najbardziej fantastyczne i surrealistyczne, o dowolnej formie i długości — ważne, by wpisywały się w tajemniczą atmosferę malarstwa niemieckiego artysty.

ZAŁĄCZNIK 1 BIOGRAM NEO RAUCHA

1960 ur. w Lipsku
 1981–1986 studiował malarstwo w Hochschule für Grafik und Buchkunst w Lipsku, pod kierunkiem profesora Arno Rinka
 1986–1990 studia podyplomowe
 1993–1998 asystent w Hochschule für Grafik und Buchkunst w Lipsku
 2005–2009 profesor malarstwa i grafiki tej uczelni
 Od 2009 profesor honorowy tej uczelni
 Mieszka i pracuje w Lipsku.

Nagrody:

2010 Nagroda Fundacji *Bibel und Kultur*
 2005 Nagroda artystyczna Finkenwerder
 2002 Nagroda Vincenta van Gogha, przyznawana co dwa lata za osiągnięcia w sztuce współczesnej przez Bonnefantenmuseum w Maastricht
 1997 Nagroda artystyczna „Leipziger Volkszeitung“

Wybrane wystawy indywidualne:

2011 Museum Frieder Burda, Baden-Baden
Begleiter. Mit Realismus, Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa
 2010 Palais Beuharnais, Ambasada Niemiec, Paryż
Begleiter, Museum der bildenden Künste, Lipsk; Pinakothek der Moderne, Monachium
 2009 *Schiffland*, Galerie EIGEN + ART, Berlin
 2007 *para*, Max Ernst Museum, Brühl
para, Metropolitan Museum of Art, Nowy Jork
Neo Rauch. Neue Rollen, Rudolphinum, Praga
 2006 *Neo Rauch. Neue Rollen. Bilder 1993 bis heute*, Kunstmuseum Wolfsburg
Der Zeitraum, Galerie EIGEN + ART, Lipsk
 2005 CAC, Malaga
 Sammlung der Leipziger Volkszeitung, Honolulu Academy of Arts
 2004 *Neo Rauch*, Albertina Wien, Wiedeń
 2003 *Currents*, Saint Louis Art Museum
 2002 Bonnefantenmuseum, Maastricht
 2001 Deutsche Guggenheim, Berlin
 2000 *Randgebiet*, GfzK, Lipsk / Leipzig; Haus der Kunst, Monachium; Kunsthalle, Zurych
 1997 *Art Award*, Leipziger Volkszeitung, Museum der bildenden Künste, Lipsk
 1993 Galerie EIGEN + ART, Lipsk

Wybrane wystawy zbiorowe:

2010 *Das versprochene Land*, Albertinum Dresden, Drezno
German Contemporary Painting, MASP — Museu de Arte de São Paulo, São Paulo
Die Bilder tun was mit mir ...., Einblicke in die Sammlung Frieder Burda, Museum Frieder Burda, Baden-Baden
 Galerie EIGEN + ART, Lipsk
Luc Tuymans: Blick auf Zentraleuropa, Brugge Centraal, Brugia
 2009 *Bilderträume. Die Sammlung Ulla und Heiner Pietzsch*, Neue Nationalgalerie, Berlin
Realismus in Leipzig, Drents Museum, Assen, Holandia
60 Jahre 60 Werke. Kunst aus der Bundesrepublik Deutschland 1949–2009, Martin-Gropius-Bau, Berlin
 2008 *Life After Death: New Paintings from the Rubell Family Collection*, MASS MoCA, North Adams; SITE Santa Fe, Nowy Meksyk; Katzen Arts Center Museum, Waszyngton; Frye Art Museum, Seattle; Salt Lake Art Center, Salt Lake City, Utah; Kemper Museum of Contemporary Art, Kansas City
Living Landscapes. A Journey through German Art, National Art Museum of China, Pekin
Visit(e). Werke aus der Sammlung zeitgenössischer Kunst der Bundesrepublik Deutschland, Palast der Schönen Künste, ING-Kulturzentrum am Kunstberg, Bruksela

	<i>The Present — Acquisition Monique Zaffin</i> , Stedelijk Museum Amsterdam
	<i>Made in Leipzig. Bilder aus einer Stadt</i> , Essl Museum, Klosterneuburg, Austria
	<i>Tokyo Blossoms. Deutsche Bank Collection Meets Zaha Hadid</i> , Hara Museum of Contemporary Art, Tokio
	<i>After Cézanne</i> , The Museum of Contemporary Art, Los Angeles
2005	<i>Generation X. Junge Kunst aus der Sammlung</i> , Kunstmuseum Wolfsburg
	<i>Contemporary Voices: Works from the UBS Art Collection</i> , Museum of Modern Art, Nowy Jork
	<i>Gegenwärtig: Geschichtenerzähler</i> , Kunsthalle Hamburg
2004	<i>Not Afraid</i> , Rubell Family Collection, Miami
	<i>Aus deutscher Sicht, Meisterwerke aus der Sammlung Deutsche Bank</i> , Pushkin Museum of Fine Arts, Moskwa
	<i>Territorio Livre</i> , 26th Bienal de São Paulo
2003	<i>Die Erfindung der Vergangenheit</i> , Pinakothek der Moderne, Monachium
	<i>OUTLOOK, International Art Exhibition</i> , Ateny
2002	<i>Cher peintre, peins-moi / Lieber Maler, male mir/ Dear Painter, Paint Me</i> , Centre Georges Pompidou, Paryż; Kunsthalle Wien, Wiedeń
	<i>Eight Propositions in Contemporary Drawing</i> , Museum of Modern Art, Nowy Jork
2001	<i>Plateau of Mankind</i> , La Biennale di Venezia, Wenecja
	<i>Squatters</i> , Museu Serralves, Porto; Witte de With, Rotterdam

ZAŁĄCZNIK 2

ANALIZA FORMALNA DZIEŁA

Kompozycja	<ul style="list-style-type: none"> — kształt pola obrazowego (prostokąt leżący, prostokąt stojący, kwadrat, tondo) — podziały kompozycyjne (czy występują wyraźnie wydzielone grupy postaci, czy można wyodrębnić wyraźne podziały architektoniczne lub płaszczyzny tła?) — rozmieszczenie elementów (np. scena wielopostaciowa w plenerze, scena jednopostaciowa we wnętrzu) — kompozycja otwarta/zamknięta — kompozycja statyczna/dynamiczna — główne kierunki kompozycji: diagonalne, kierunki wertykalne, horyzontalne, kompozycja oparta na trójkącie, kole itd., rytmy kompozycji — kompozycja symetryczna/asymetryczna — kompozycja centralna/odśrodkowa — czy jest zaznaczone centrum kompozycyjne/dominanta kompozycyjna i gdzie się ona znajduje? — kompozycja zwarta (postaci splecione) czy luźna? — bliski/daleki kadr — linia horyzontu (obniżona/uniesiona) — plany kompozycyjne
Kolorystyka	<ul style="list-style-type: none"> — szeroka gama barwna (występują barwy ciepłe i zimne)/wąska gama/monochromatyzm — dominanta kolorystyczna (najistotniejsza plama barwna), przewaga, akcenty barwne — barwy ciepłe/zimne — barwy chromatyczne (widma tęczy)/ziemne (brązy)/neutralne (biel, czerni, szarość) — barwy podstawowe/pochodne — kontrasty barwne — temperaturowe (barw ciepłych i zimnych) oraz walorowe (barw jasnych i ciemnych) — barwy nasycone/stonowane/pastelowe — barwy czyste/złamane — koloryt lokalny/relatywny/sugestywny/abstrakcyjny — dywizjonizm/pointylizm/płaska plama barwna/plama zróżnicowana walorowo — dominacja plamy barwnej lub linii (obraz malarski lub linearny)

Sposób oddania przestrzeni	<ul style="list-style-type: none"> — czy obraz ma zaznaczoną głębię? — metody jej uzyskania: <ol style="list-style-type: none"> a. perspektywa zbieżna (punkt/punkty zbiegu, perspektywa żabia, z lotu ptaka) b. perspektywa barwna c. perspektywa powietrzna d. modelunek światłocieniowy e. kulisowość f. pasowość g. perspektywa wielokierunkowa h. perspektywa odwrócona
Światłocien	<ul style="list-style-type: none"> — źródło światła: wewnętrzne (widoczne w obrazie)/zewnątrzne (spoza obrazu) — źródło światła naturalne (słońce, księżyc)/sztuczne (lampa, pochodnia, świeczka itp.)/nadprzyrodzone — kierunek padania światła — temperatura światła — światło rozproszone/punktowe/<i>maniera tenebrosa</i> — najjaśniejszy i najciemniejszy punkt kompozycji — miękki/twardy modelunek światłocieniowy — refleksy/bliki świetlne
Ekspresja obrazu	<ul style="list-style-type: none"> — podstawowe środki formalne, będące nośnikami ekspresji dzieła i budujące nastrój obrazu — stosunek artysty do świata przedstawionego: idealizacja, deformacja, realizm, naturalizm, antykizacja, dekoracyjność, kracjonizm — emocje postaci i sposób ich wyrażania — mimika, gesty — kontakt emocjonalny między postaciami (czy zachodzą interakcje i jakiego są rodzaju?) — faktura (gładka, impastowa, swobodna, widoczne ślady narzędzia, prześwitujące podobrazie) — symbolika
Wnioski końcowe	<ul style="list-style-type: none"> — styl, do którego przynależy dzieło; uzasadnienie przynależności stylistycznej — wpływy artystyczne; podobieństwa i między dziełami

Projekt zrealizowany przez Zachętę Narodową Galerię Sztuki i pleple.tv w ramach programu Akademia Orange

Fundacja Orange

www.zacheta.art.pl

www.edu.pleple.tv